

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΣΤ' ● ΤΕΥΧΟΣ 55 ● ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1983 ● ΤΕΒΕΤ 5743

«Είναι δένδρον ζωής εις τούς έναγκαλιζομένους αὐτήν· και μακάριοι οἱ κρατοῦντες αὐτήν», (Παρ. 3 : 18).

זֵיץ חַיִּים הוּא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתוֹמְכֵיהָ מֵאִשֶׁר

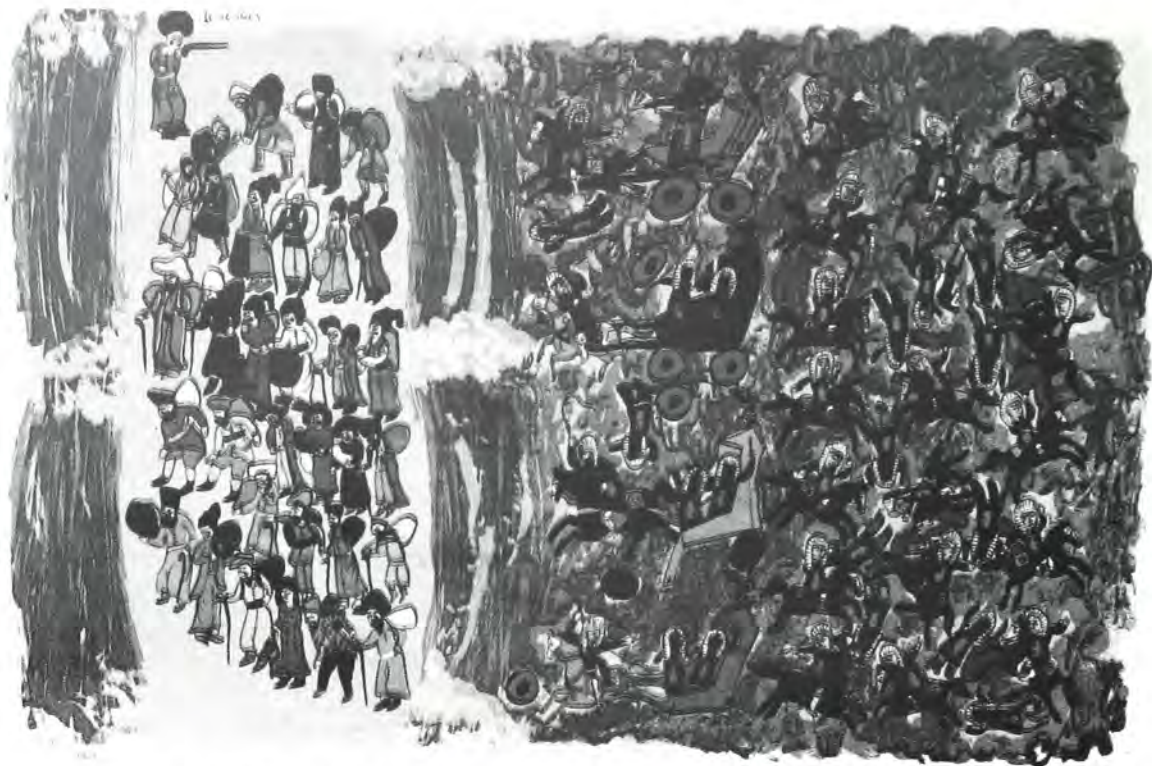
ΓΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΟΥΝ ΟΙ ΠΟΛΛΟΙ

ΣΕ ΕΙΔΙΚΟ ΕΝΘΕΤΟ τοῦ σημερινοῦ μας τεύχους περιλαμβάνεται ἡ μελέτη τοῦ καθηγητοῦ Β. Ζ. DINUR γιά τήν ἰδιαιτερότητα καί τήν ἐξέλιξι τῆς ἐβραϊκῆς ἱστορίας.

Ἡ ΜΕΛΕΤΗ αὐτή εἶναι χρήσιμη σ' ὄλους ὅσοι θέλουν νά γνωρίσουν τήν ἐβραϊκή καταγωγή καί ἱστορική ἐξέλιξι μέσα ἀπό τέσσερα κύρια διακριτικά στοιχεῖα: τό ἐθνικό, τό θρησκευτικό, τό κοινωνικό καί τό ἐδαφικό. Ἡ μελέτη αὐτή δίνει ἀπαντήσεις, ἐπιστημονικά τεκμηριωμένες, σέ ἐρωτήματα πού κατ' ἐπανάληψι ἔχουν τεθῆ στή διάρκεια τῶν αἰώνων, τόσο σέ μᾶς τοὺς Ἰδιους τοὺς Ἑβραίους ὅσο καί σέ πιστοὺς ἄλλων θρησκειῶν. Ἐξηγεῖ, μέ τήν ἐλευθερία πού μόνο ἡ ἐπιστήμη μπορεῖ νά παράσχη, θέματα πού ἔχουν ἀπασχολήσει σέ διάφορες ἐποχές πολίτες διαφόρων κρατῶν. Διερευνᾷ καταστάσεις πού χρειάζονται τή μελέτη τῶν λίγων ἀλλά τή γνώση τῶν πολλῶν.

ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ, ΒΕΒΑΙΑ, ΦΥΣΙΚΟ, ἡ μελέτη τοῦ καθηγητοῦ DINUR περιέχει καί προσωπικές ἐκτιμήσεις κι ἀπόψεις, πρὸς τίς ὁποῖες μπορεῖ νά μὴ συμφωνῆ ἡ ὁλότητα. Γι' αὐτόν ἀκριβῶς τό λόγο ἡ δημοσίευσις τῆς μελέτης δίνει τήν εὐκαιρία καί γι' ἄλλες ἐπιστημονικές θεωρήσεις καί συζητήσεις.

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ ΚΑΙ ΖΗΤΑΜΕ, ὅσο αὐτό εἶναι ἀνθρώπινα ἐφικτό, οἱ ἀναγνώστες μας νά διαβάσουν αὐτή τή μελέτη καί νά προβληματισθοῦν. Ὁ καθένας μέ τά δικά του μέτρα, στόν προσωπικό του κύκλο ἐνδιαφέροντος καί γνώσεων. Ἴσως ἔτσι τοὺς δοθοῦν ἀπαντήσεις ἢ διαφωτισθοῦν σέ ἐρωτήματα πού τοὺς ἀπασχολοῦν.

Ἀπεικόνισις τῆς Ἐξόδου ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο: «Διότι εἰσῆλθον οἱ ἵπποι τοῦ Φαραῶ εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ τῶν ἀμαζῶν αὐτοῦ καὶ μετὰ τῶν ἵππέων αὐτοῦ, καὶ ὁ Κύριος ἔστρεψεν ἐπ' αὐτούς τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης», (Ἐξ. 15 : 19).

ΗΛΙΑ BENEZH

Ο ΕΛΙΕΖΕΡ ΚΑΙ Η ΔΕΒΟΡΑ

Πλέοντας πρὸς τὴ Χάιφα ἐπὶ τοῦ «Ὀλυμπία». Τελικός σκοπὸς τοῦ ταξιδίου ἡ Ναζαρέτ, ἡ Βίβλος, ἕνα κομμάτι τῆς ἀγῶνης, σκληρῆς γῆς πού γεννᾷ προφῆτες καὶ θεοὺς. Τὸ ἑλληνικὸ καράβι κατὰλευκο, κατακάθαρο, λαμποκοπώντας ἔχει στὰ πλωριά ξάρτια του, ἕκαστος ἀπ' τὴν ἑλληνικὴ σημαία, καὶ τὴν Ἰσραηλινή. Εἶναι ἕνα ταξίδι προσκυνήματος. Ἑβραῖοι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ἀπ' τὴν Ἀμερική καὶ ἀπ' τὴν Εὐρώπη, ὀδεύουν πρὸς τὴν ὑπεσχημένη γῆ νά τὴ γνωρίσουν, νά δοῦν τί εἶναι αὐτὸς ὁ τόπος πού ὀνειρεύονταν, ψέλνοντας ἢ θυσιαζόμενες, οἱ γενιές τῶν Ἑβραίων. Πολλοὶ φαίνεται πὼς θά μείνουν ὀριστικά στὸ Ἰσραήλ. Κι ὡς ἔρχονται ἀπ' τὴν Ἀμερική κι ὡς εἶναι Ἀμερικανοὶ πολίτες. Φαίνεται πὼς τὸ χῶμα, μιά πατρίδα πού σοῦ ἀποκαλύπτεται δεμένη μὲ τοὺς προγονικοὺς προφῆτες καὶ μὲ τὸ προγονικὸ αἷμα, εἶναι ἔλξη καὶ φῶς ἀκαταμάχητο: σοῦ δίνει τὴν ἀνεκκλήγητη χαρὰ νά λές πὼς δέν εἶσαι περιπλανώμενος.

Ἡ φιλοξενία, ἡ φροντίδα γιὰ Χριστιανοὺς κι Ἑβραίους ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸ καράβι εἶναι ἀνοιχτόκαρδη, χαμογελαστή, αἰγαιοπελαγίτικη. Τὰ πρῶτα χαμογελαστά καὶ ἐγκάρδια πρόσωπα: ὁ καπετάνιος κι ἡ καπετάνισσα πού συνταξιδεύει μαζί του: ὁ κάπταιν Γιάννης καὶ ἡ γυναίκα του. Εἶχε κλίση γιὰ τὸ θέατρο, τὴν συνεπήρε ἡ θάλασσα.

οἱ ὠκεανοί, ὁ πλοίαρχός της, ὁ ἔρωτας, ἡ δύναμη καὶ ἡ γνώση τῶν ἐγκοσμίων σέ μέτρα ἔξω ἀπ' τὰ καθημερινά. Μιλᾷ γιὰ περιπέτειές της στὸν Ἰνδικὸ Ὦκεανό, στὸν Εἰρηνικό, μᾶς φιλοξενεῖ στὴ γέφυρα τοῦ πλοίου, λείει γιὰ βιβλία, γιὰ ἡθοποιοὺς καὶ γιὰ παραστάσεις μνημειώδεις — κι ὅλα αὐτά, τὸ ἕνα μπλεγμένο μὲ τ' ἄλλο, σά νά τὸ συνεχίσει, μὲ ἀπλότητα καὶ ἔνταση πού κάνει ἀκόμη πιὸ μεγάλα τὰ ἐκφραστικά της μάτια.

— Ἡμᾶστε ἀραγμένοι σ' ἕνα λιμάνι τῆς Κίνας δταν πήραμε τὸ σῆμα πὼς ἔρχεται ὁ τυφῶνας καὶ νά ἀνοιχτοῦμε...

Ἦταν τότε πρῶτος σ' ἕνα φορτηγὸ ὁ κάπταιν Γιάννης, πού κάθεται καὶ ἀκούει λιγομίλητος, σοβαρὸς πάντα, ἀλλὰ ἐγκάρδιος, τὸ τί ἔγινε σάν ἦρθε ὁ τυφῶνας, ὅπως τὸ περιστατικὸ ἔμεινε στὴ θύμηση τῆς γυναίκας του. Ἐκεῖνος μιλᾷ πολὺ λίγο γιὰ τὴ θάλασσα — αὐθεντικὸς ναυτικός, δέν τὴν περιγράφει, τὴ δέχεται καὶ τὴ ζῆ. Ὁ καπετάνιος τοῦ «Ὀλυμπία» δέν περιγράφει τὴ θάλασσα, ἀναφέρεται πιὸ συχνά στὴ στεριά, στὰ λιμάνια τοῦ κόσμου πού ἔχει δεῖ, στὰ πράματα καὶ στοὺς ἀνθρώπους. Στὴν τέχνη τους, στὰ ἦθη τους, στὸ χαρακτῆρα τους. Καὶ μὲ τὰ λίγα πού λείει καταλαβαίνεις πόσα ἔμαθε, τόσο νέος ἀκόμα, πόσο ἡ ἀπέραντη μοναξιά τοῦ ναυτικοῦ μὲς στὸν ὠκεανὸ ἀκονίζει τὸ μυαλὸ καὶ τὴν ψυχὴ.

Ὅτι φαίνεται περισσότερο στους Ἑβραίους πού ταξιδεύουν στό καράβι εἶναι ὁ θρησκευτικός φανατισμός τους καί ὁ σεβασμός τους στίς παραδόσεις τῆς φυλῆς τους. Ὁ ραββίνος τοῦ καραβιοῦ ἔχει τήν εὐθύνη καί τό χρέος νά γίνωνται τά πάντα — σ' αὐτά τά ταξίδια πρὸς τῆ Γῆ τῆς Βίβλου — ὅπως πρέπει: οἱ νηστεῖες, οἱ τελετές, ἡ προπαρασκευὴ τῆς ψυχῆς καί τῆς φαντασίας πρὶν ἀπὸ τὴν ἀποβίβαση στὴ Χαΐφα, ἡ ἔξαρση καί ἡ κατάνυξη. Χωριστὸ φαγητὸ θά εἰσποιηθῆ καθε μεσημέρι καί βράδυ γιὰ τοὺς Ἑβραίους, ἀνάλογα μὲ τὸ τί ἐπιτρέπει ἡ μέρα τῆς ἐβδομάδας. Κρέας ἀπὸ ζῶα πού νά μὴν ἔχουν σφαγῆ, ἀλλὰ σκοτωθῆ, θά μαγειρέψουν γιὰ τοὺς Ἑβραίους — καί τὸ καράβι πρέπει νά τὸ ἔχῃ αὐτὸ βεβαιωμένο μὲ σφραγίδες. Τὸ φαγητὸ τῶν Ἑβραίων προσκυνητῶν θά εἰσποιηθῆ σὲ σκευὴ ἰδιαίτερα, ὄχι στὰ σκευὴ τῶν Χριστιανῶν. πού μπορεῖ νά εἶναι μολυσμένα, σὲ μέρα νηστείας, ἀπὸ ἀπαγορευμένα ὑλικά. Ὁ ραββίνος θά κατεβῆ στὰ μαγειρεῖα ἀπ' τὰ χαράματα νά τὰ ἐπιθεωρήσῃ, ὅλα αὐτά. Ἐκεῖνος θά δώσῃ τίς ἐντολές πού πρέπει, ἐκεῖνος θά ἄρχῃ στίς τελετές πού γίνονται στίς αἰθουσες τοῦ καραβιοῦ, με συναγμένους ὅλους τοὺς Ἑβραίους ταξιδιωτῆς. Μιά φορά ὁ ραββίνος τοῦ καραβιοῦ μῆνους στὴ σύναξη πῶς εἶναι ἀρρωστος καί δὲν πῆγε στὴν ὀρισμένη τελετῆ. Οἱ Ἑβραῖοι ταξιδιωτῆς εἶπαν πῶς αὐτὸ εἶναι πρωτάκουστο. Καί πεθαίνοντας ἀκούμα ὁ ραββίνος ἔπρεπε νά συρθῆ καί νά κάμῃ τὸ χρέος του. Τὸ βαπόρι ἀναγκάσθηκε νά βάλῃ ἀμέσως ἄλλον ραββίνα στὴ θέση του.

Ἡ θάλασσα πού ταξιδεύουμε εἶναι ἡσυχη, ἀκύμαντη, ἀτέλειωτη, μαβιά σκούρα. Ἐχουμε ἀφήσει τὰ νησιά τῆς Ἑλλάδας, ἔχουμε περάσει τὴ Λεμεσό, ὅπου βιαστικά εἶδαμε τὸ πάθος τῆς Κύπρου — τοὺς ἀνθρώπους τῆς, τίς ἀνησυχίες τους, τίς ἐλπίδες τους. Εἶδαμε τὸ κάστρο τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντόκαρδου, τὰ ἴχνη τῆς μάχης ἀνάμεσα σὲ Ἕλληνας καί Τούρκους. Εἶδαμε τὴ δύναμη τῶν Ἑλλήνων κατοίκων, ἐκφρασμένη στὰ νέα κτίριά τους, στὰ σχολεῖα τους, στὰ σπίτια τους, στὰ περ βόλια τους, στὰ λουλούδια τους. Καί ἀπ' τὴν ἄλλη, εἶδαμε τὴν ἀνατολικὴ ἀθλιότητα τῆς τουρκικῆς συνοικίας, ἐκφρασμένη στὰ κτίσματα, στὰ πρόσωπα.

Τὸ «Ὀλυμπία» λάμποντας πλέει πρὸς τὴ Χαΐφα. Εἶναι ἡ τελευταία νύχτα τῶν προσκυνητῶν Ἑβραίων. Αὔριο τὸ πρωὶ θά πατήσουν τὴ γῆ τῶν προγόνων τους. Εἶναι τόσο δυνατὸ τὸ αἶσθημα πού τοὺς συγκλονίζει, ὥστε ἀποφεύγουν νά μένουν μόνοι. Συνωστίζονται, κοπάδια κοπάδια, στίς αἰθουσες τῆς τουριστικῆς, στὰ ντέκ, στὴν πλῆρη, μιλᾶνε ἀκατάπαυστα. Μόνο ἓνα ζευγὰρι Ἑβραίων, ἓνας ἀντρας καί μιὰ γυναίκα, ἀνθρωποὶ ἡλικιωμένοι, ἐρχόμενοι ἀπ' τὴν Ἀμερικὴ, πολωνικῆς καταγωγῆς, κοιτάζουν πῶς νά ξεμακραινῶν ἀπ' τὸ κοπάδι, νά ἀπομονώωνται. Κάθονται σὲ δυὸ κολλητῆς πολυθρόνες στὸ κατὰστρωμα, τοὺς δερνεῖ ἂ ἥλιος καί τὸ ἀνάλαφρο ἀγέρι τοῦ Ἀρχιπελάγου, βαστοῦν πάντα ὁ ἓνας τὸ χέρι τοῦ ἄλλου, μένουν ἀμίλητοι ὦρες μὲ σφαλιχτὰ μάτια. Τί νά μελετᾶνε σ' αὐτὸ τὸ ἐξάισιο ὕστατο ταξίδι πού τοὺς προωρίστηκε; Μελετᾶνε, καθὼς ἔμαθα, τίς σκιές: τὰ παιδιὰ τους, τ' ἀδέρφια τους, τοὺς γονιοὺς τους πού χάθηκαν ὅλοι στὰ χιτλερικά κρεματορία. Ἐμειναν αὐτοὶ οἱ δυὸ, οἱ μόνοι πού ἐπιζήσανε ἀπ' τὴν οἰκογένεια, γιὰ νά προσκυνήσουν τὴ γῆ τῆς Βίβλου.

Ὅσο αὐτὴ ἡ γῆ πλησιάζει, τόσο σὲ τοῦτο τὸ κατάλευκο ἑλληνικὸ βαπόρι πού μεταφέρει Ἑβραίους προσκυνητῆς, κάτω ἀπ' τὸν κατακάθαρο οὐρανὸ τῆς Μεσογείου, ἡ χιτλερικὴ βαρβαρότητα παίρνει τίς αὐθεντικῆς τῆς διαστάσεις. Τίποτα δὲ θά σβῆσῃ, ποτέ, τὴ μαύρη σελίδα τῆς Εὐρώπης τοῦ Χίτλερ.

Νύχτα στὸ «Ὀλυμπία», Πλέοντος πρὸς τὴ Χαΐφα. Στὸ Μινωικὸ σαλόνι τοῦ βαποριοῦ ἔχει ὀρισθῆ σύναξη τῶν Ἑβραίων προσκυνητῶν γιὰ μιὰ ἐβραϊκὴ ἑορτῆ, τὴν παραμονὴ τῆς ἀποβίβασῆς τους στὴ γῆ τῶν προφητῶν τους. Ἐχουν καλέσει κι ἐμᾶς, τοὺς Χριστιανοὺς ταξιδιωτῆς.

Πήγαμε ὅλοι. Στὴν ἀριστερὴ πλευρὰ τῆς αἰθουσῆς ἔχουν καθίσει οἱ οἰκογένειες τῶν Ἑβραίων ταξιδιωτῶν. Οἱ γερόντοι, οἱ νέοι, τὰ παιδιὰ — ὅλοι ντυμένοι τὰ καλά τους. Στὴ μέση, στὸ τιμητικὸ τραπέζι, εἶναι ὁ πλοίαρχος μὲ τὸν ραββίνα τοῦ βαποριοῦ. Στὴ δεξιὰ πλευρὰ εἴμαστε οἱ Χριστιανοί.

Προλόγισε τὴν ἑορτῆ ἡ ἀξιαγάπητη «χόστες» τοῦ καραβιοῦ. Ὑστερα σηκώθηκε ὁ ραββίνος: νεώτατος, κομψός, μὲ κοστοῦμι ὅπως τὸ δικὸ μας, καμιά διαφορὰ. Τὸ μόνο διακριτικὸ ἦταν ὁ σκούφος στὴν κορφή τοῦ κεφαλιοῦ του. Μίλησε ἐβραϊκᾶ, ὕστερα ἀγγλικά, ἡ συνοδὸς μετέφραζε. Ἦταν ἓνα κήρυγμα ὀλιγόλεπτο, πυκνὸ, οὐσιαστικὸ, φυσικὸ ἀναφερόμενο στὴ Γραφή. Χωρὶς στόμφο, χωρὶς ρητορείες καί ἡχηρὰ ἐπίθετα. Πρέπειεπε στὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου καί στὸ χρέος του. Ἐπογράμμισε τὸν αὐστηρὸ νόμο τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καί τὴν ταπεινοσύνη καί τὴν ἀγάπη.

Εἶπε ὁ ραββίνος:

«Στὰ ἐβραϊκὰ τὸ ταξίδι πρὸς τὸ Ἰσραὴλ ἐκφράζεται μὲ τὴ λέξη «ἀνάταση». Τὸ Ταλμούδ λέει πῶς τὸ Ἰσραὴλ εἶναι ἡ ὑψηλότερη ἀπὸ ὅλες τίς χώρες τοῦ κόσμου. Ὡστόσο, φτάνοντας στὸ Ἰσραὴλ θά δοῦμε πῶς, ἀπὸ φυσικὴ ἀποψη, τίποτε δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ ὑψηλὸ, μήτε κἄν βουνά. Τὸ ἐναντίον, βρίσκουμε νά ὑπάρχῃ ἐκεῖ τὸ χαμηλότερο σημεῖο τῆς γῆς, ἡ Νεκρὰ Θάλασσα, πού εἶναι περίπου 1.200 πόδια χαμηλότερα ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Αὐτὸ πρέπει νά μᾶς διδάξῃ νά εἴμαστε ταπεινόφρονες γιὰ τὰ πρακτικά, τὰ φυσικὰ μας ἐπιτεύγματα, καί νά ἀναζητοῦμε τὸ ὕψος «τὸ πνεῦμα».

Ὁ ραββίνος σταμάτησε μιὰ στιγμὴ. Ὑστερα ἀπάγγειλε τὸν Ψαλμὸ ΡΑΒ' τὴν ὠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν:

«Ἴδου δὴ τί καλόν, ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἡ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό. Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πῶγωνα, τὸν πῶγωνα τὸν Ἀαρών, τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τῶν ὡαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ. Ὡς δρόσος Ἀερμών, ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών» ὅτι ἐκεῖ ἐνετειλάτο Κύριος τὴν εὐλογίαν, ζῶν ἕως τοῦ αἰῶνος».

«Αὐτὸν τὸν ὕμνο — εἶπε ὁ ραββίνος — τὸν ἔγραψε ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ καί τὸν τραγοῦδησε ὁ Ἀαρών, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μωυσέως. Γιὰ νά καταλάβουμε τὸ νόημα αὐτοῦ τοῦ ὕμνου πρέπει νά δοῦμε τὸν ἐβραϊκὸ νόμο, πού καθορίζει ὅτι ἓνα ἄτομο δὲν μπορεῖ νά θεωρηθῆ ὑπεύθυνο γιὰ τὸ ὅτι παρῶτρνε ἓνα ἄλλο νά διαπράξῃ ἓνα ἐγκλημα, ἐκτός ἔάν, πρὶν ἀπ' τὸ ἐγκλημα, καθίσανε οἱ δυὸ μαζὶ καὶ φάγανε στὸ ἴδιο τραπέζι. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση ὁ νόμος θεωρεῖ πῶς ὁ καθένας ἀπ' τοὺς δυὸ εἶχε πραγματικὴ ἐπιτροχὴ στὸν ἄλλο καί, συνεπῶς, μπορεῖ νά θεωρηθῆ ὑπεύθυνος γιὰ τίς πράξεις τοῦ ἄλλου.

Γύρω ἀπ' τὴν ἴδια τράπεζα πετυχαίνουμε καλύτερα τὴν ἀμοιβαία κατανόηση, τὴ φιλία καί τὴν ἀδελφικὴ ἀγάπη. Καί μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἢ ἀπὸ τὸσον πολὺν χρόνον ἀναμενόμενῃ εἰρήνῃ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν τοῦ κόσμου μπορεῖ νά πραγματοποιηθῆ».

Εἶπε ὁ ραββίνος, ὑποκλίθηκε, τὸν ἄκουαν ὅλοι σιωπῶντας, πῆγε καί κάθισε στὴ θέση του, πλᾶι στὸν πλοίαρχο. Ὑστερα ἄρχισε τὸ εορταστικὸ πρόγραμμα. Ἦταν τραγούδια καί χοροὶ, παλαιοί, τῆς κυνηγημένης φυλῆς. Τὰ τραγούδια σχεδόν ὅλα εἶχαν χαρακτῆρα θρησκευτικὸ, ἀναφέρονταν στὴν Ἱερουσαλήμ, στοὺς προφήτες, στὴ μοῖρα τοῦ κατὰτρεγμοῦ. Οἱ χοροὶ ἦταν εὐθῆμοι, παράμπαν στοὺς λαϊκοὺς χοροὺς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ἀπ' ὅπου κατάγονταν

οι Έβραιοι προσκυνητές. Οι γεροντότεροι χόρευαν και τραγουδούσαν σωστά, τελετουργικά, με ρυθμό, με σέβας στην παράδοση. Οι νεώτεροι ήταν λιγότερο επίδεξιοι, αὐτοσχεδίαζαν. Ἄλλα ἔταν ὁ λόγος ἦταν γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅλα τὰ μάτια γίνονταν στοχαστικά, κοίταζαν ἐπίμονα πρὸς τὰ ἀνοίγματα τῆς αἴθουσας, ἔξω πού ἦταν ἡ ἀθέατη θάλασσα, πέρα πού ἦταν ἡ ἀθέατη πόλη:

*Ἀπὸ τὴν κορυφή τοῦ ὄρους
σέ χαιρετῶ, Ἱερουσαλήμ,
ἀπὸ τὴν κορυφή τοῦ ὄρους
σέ προσκυνῶ.
Ἐπί γενεές γενεῶν ὄνειρευόμουν
νά γίνω ἄξιος
νά ἰδῶ τὸν φωτιστέφανό σου.
Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ,
καταύγασε μέ τὸ φῶς τοῦ προσώπου
(σου τὸν γιό σου.
Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ,
θά σέ ἀναστήσω ἀπὸ τὰ ἐρείτιά σου».*

Μετὰ τὸ ἑορταστικό πρόγραμμα μᾶς κάλεσαν σέ ἄλλη αἴθουσα τοῦ «Ὀλυμπία», σέ μιὰ δεξίωση τῶν Ἑβραίων προσκυνητῶν. Ἐκεῖ τὰ πράγματα ἦταν διονυσιακά – εὐθυμία καὶ κέφι καὶ ἐγκαρδιότητα καὶ φαγοπότι. Κόντευαν τὰ μεσάνυχτα, ἔξω τὸ Αἰγαῖο ἦταν ἀκύμαντο, τὰ νησιά μας εἶχαν μείνει πίσω, πλησιάζαμε στὰ νερά τῆς Παλαιστίνης. Σκορπίσαμε οἱ Χριστιανοί, σκορπίσανε οἱ Ἑβραῖοι στὶς καμπίνες τους. Τότε εἶδα πάλι νά ξεμοναχιάζονται στὸ κατὰστρωμα οἱ δυὸ γερόντιοι Ἑβραῖοι, νά κάθονται στὶς πολυθρόνες τους, ὁ ἄντρας καὶ ἡ γυναίκα, κρατώντας ὁ ἓνας τὸ χέρι τῆς ἄλλης σφιχτά. Εἶχαν κλείσει τὰ μάτια, τίποτα δὲν ἄκουγαν, τίποτα δὲν ἔβλεπαν, παρά μόνο σκιές. Ἄναδύονταν οἱ σκιές μέσα ἀπ' τὸ πέλαγο καὶ τὴ νύχτα – ἦταν τὰ παιδιὰ τους, οἱ γονεῖς τους, οἱ ἀδερφάδες τους πού δολοφονήθηκαν στὰ κρεματόρια τοῦ Χίτλερ. «Ἰδοὺ δὴ τί καλόν, ἦ τί τερπνόν, ἄλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό. Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς...» Ὁ λόγος τῆς Γραφῆς, ὁ λόγος τοῦ ραββίνου ἐρχόταν μὲς στὴ νύχτα νά τοὺς δυναμώσῃ, νά τοὺς συμφιλιώσῃ μὲ τὴν καρτερία καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα. Ὡς, βέβαια, πόσο θά ἦταν διαφορετικά, ἂν οἱ ἄνθρωποι μπορούσαν νά καθίσουν στὸ ἴδιο τραπέζι, νά φᾶνε μαζί ψωμί καὶ νά δοῦνε τί τοὺς χωρίζει, νά λύσουν τίς διαφορὲς τους. Ἄν μπορούσαν νά ἀναζητοῦν τὸ ὕψος στὴ σφαῖρα τοῦ πνεύματος, ὄχι νά ξιπάζονται καὶ νά κομπορρημονοῦν γιὰ ὅ,τι πέτυχαν στὴν ὕλη. Ἄν μπορούσαν νά λησμονήσουν τὸν ἄλλο νόμο τῶν Ἑβραίων, τὸ σκληρό, πού τὸν ἐπέβαλε ἡ ἀνάγκη – τὸ νόμο πού θέλει ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ δόδοντα ἀντὶ δόδοντος. Ὁλος ὁ κόσμος πορεύεται, δυστυχῶς, μ' αὐτόν τὸ νόμο: στὴν Εὐρώπη, στὴν Ἀφρική, στὴν Ἀμερική, στὴ Ρωσία, στὴν Ἀσία. Οἱ ἄνθρωποι πάντα ἐτοιμάζονταν περισσότερο γιὰ νά σκοτώσουν παρά γιὰ νά ζήσουν. Μόνο νά τὸ γράφουν μποροῦν, χωρὶς νά τὸ ἐφαρμόζουν: «...Ἰδοὺ δὴ τί καλόν, ἦ τί τερπνόν, ἄλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό... Ὡς δρόσος Ἀερμῶν, ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών...».

Χαράματα. Εἴμαστε ἔξω ἀπ' τὸ λιμάνι τῆς Χαΐφας. Ἄπ' τὴ γέφυρα τοῦ «Ὀλυμπία» παρακολουθῶ τὸ βουνό, θολό μὲς στὴν πρωινή πάχνη, καθὼς σπηλώνεται μέσα ἀπ' τὴ θάλασσα, φορτωμένο ὄγκους κατακόρυφους, μουντούς – τὰ τσιμεντένια μεγαθήρια πού φυτεύει ἀπάνω στὴ βραχώδη, αὐχμηρὴ γῆ τῆς Ἐπαγγελίας ὁ μεσσιανισμός καὶ τὸ πάθος τοῦ κυνηγημένου λαοῦ.

Καθὼς ὀλοένα πλησιάζουμε στὸ λιμάνι τῆς Χαΐφας ἡ αἴσθησις γίνεται ὀριστική. Εἶναι αὐτὴ πού θά πάρουμε καὶ ὅταν θά φύγομε, ἐπιστρέφοντας ἀπ' τὴ Ναζαρέτ: τὸ πῶς

Σύγχρονος ζωγραφικός πίνακας τῆς Ἱερουσαλήμ, ἔργο τῆς Anna Marcus. Τὸ ἑβραϊκὸ κείμενο γράφει: «Καὶ στὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν πόλη σου, ἐπέστρεψε μέ φιλευσπλαχνία...»

δυνατὸ ἔνστικτο τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νά ἔχη ἓνα κομμάτι δική του γῆ· γιὰ ζωὴ καὶ γιὰ τάφο. Τὴ στέρψαν αὐτὴ τὴ γῆ στὸν περιπλανώμενο λαὸ ἐπὶ γενεές γενεῶν. Τώρα πού τὴ βρῆκε, τὸ κοιμισμένο ἔνστικτο ζύπνησε. Καὶ χώνει βαθιὰ τίς ρίζες γιὰ νά μὴ γίνῃ νά βγοῦν ποτέ.

Ἐνας δρόμος τῆς Χαΐφας λέγεται ὁδὸς Ἐλιέζερ Μπέν Γιεουδά. Σκέπτομαι αὐτὸν τὸν φανατικό, καθὼς ξεμπαιρνουμε στὴ Χαΐφα. Εἶναι ὁ προφήτης μιᾶς ἄλλης ἐκπληκτικῆς ἐπιστροφῆς πού πραγματοποιεῖ στίς μέρες μας ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραήλ: τῆς ἐπιστροφῆς στὴν προγονική, λησμονημένη, σχεδὸν νεκρὴ ἑβραϊκὴ γλῶσσα. Αὐτὴ πού ἔγινε, καὶ εἶναι, ἡ ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Κράτους, αὐτὴ πού μαθαίνουν νά μιλᾶνε σήμερα ὄλοι οἱ ὄποικοι Ἑβραῖοι, ἀπ' ὅπου καὶ ἂν ἔρχονται, αὐτὴ στὴν ὁποία γράφεται ἡ σύγχρονη λογοτεχνία τοῦ Ἰσραήλ.

Αὐτὸ εἶναι θαῦμα ἔξιςου μέγα μὲ τὴ βλάστηση δέντρων καὶ πόλεων, ἐκεῖ πού πρὶν ἦταν ἀνυδρὴ ἔρημος.

Ὁ Ἀσέρ Μωυσῆ ἀναλύει τὸν ἀποστολικὸ ρόλο τοῦ Ἐλιέζερ Μπέν Γιεουδά γιὰ τὴν καθιέρωση τῆς παλαιᾶς ἑβραϊκῆς. Ἦταν ἓνας Ρωσσοεβραῖος, καὶ τὸ ἀληθινὸ τοῦ ὀνόμα ἦταν Ἐλιέζερ Πέλμαν. Πρὶν ἀπὸ αὐτὸν οἱ Ἑβραῖοι τῆς

διασποράς και της Παλαιστίνης χρησιμοποιούσαν την εβραϊκή γλώσσα μονάχα στις προσευχές και στις ιεροτελεστίες, μηχανικά, χωρίς να την καταλαβαίνουν. Ήταν η ιερή γλώσσα και οι εύσεβεις θεωρούσαν ως πράξη βέβηλη και άνιερη το να χρησιμοποιείται αυτή η γλώσσα του Θεού στις ανάγκες της καθημερινής ζωής.

Αν επικρατούσε η άποψή τους, νέα εθνική γλώσσα του Ισραήλ θα γινόταν, πιθανώς, το έβραιογερμανικό ιδίωμα «γιντις», που το μιλούσαν οι περισσότεροι άποικοι. Υποστηρικτές αυτής της άποψης ήταν οι λεγόμενοι «Territorialistes», δηλαδή οι σιωνιστές που είχαν άρχηγό τους τον Άγγλοεβραίο συγγραφέα Ισραήλ Ζανγκβιλ. Αυτοί λέγανε πως η νέα εθνική έστία των Έβραίων μπορούσε να γίνη σ' ένα έδαφος κατάλληλο, όχι υποχρεωτικά στην Παλαιστίνη.

Ο Έλιέζερ Μπέν Γιεουδά πολέμησε φανατικά — εδώ και όγδόντα χρόνια — κάθε παρεκτροπή: έπρεπε να ξαναζωντανέψη η νεκρή γλώσσα του Ισραήλ, αυτή να γίνη ο συνεκτικός δεσμός των τέκνων του της διασποράς. Ήταν άρρωστος, φυματικός και αδιάλλακτος. Οι εύσεβεις της Ίερουσαλήμ τον κήρυξαν άποσυνάγνωστο, τον άναθεμάτισαν, κόψανε κάθε έπαφή μαζί του. Έπειδή έκήρυσσε την ανάγκη: όλοι οι Έβραίοι να μιλούν και να μαθαίνουν στα παιδιά τους τα έβραϊκά. Πού, κατά τή γνώμη των εύσεβων — όπως είπαμε — έπρεπε να μείνη γλώσσα ιερή, έξω άπ' τήν καθημερινή ζωή.

Όταν γεννήθηκε στην Ίερουσαλήμ, το πρώτο παιδί του Έλιέζερ Μπέν Γιεουδά, κανένας ραββίνος, και κανένας «μαέλ» (περιτομεύς) δέν δεχόταν να κάμη τήν ιεροτελεστία της περιτομής. Σάν πέθανε η γυναίκα του Έλιέζερ Μπέν Γιεουδά, η Δεβόρα, άπ' τή φυματίωση που της κόλλησε ο άντρας της, οι γλωσσολάτρες εύσεβεις πετροβόλησαν το φέρετρό της και δέ θέλανε να της δώσουν τάφο στο έβραϊκό νεκροταφείο της Ίερουσαλήμ.

Συνέβη μάλιστα και τούτο το περίεργο: Τό παιδί του Έλιέζερ και της Δεβόρας, που δέν άκουγε άπ' τους γονείς του παρά μόνο έβραϊκές λέξεις, δέν είχε μιλήσει ίσαμε που έγινε δυό χρονώ, δέν είχε βγάλει άπ' τό στόμα του μήτε μια λέξη.

«Θεία τιμωρία! είπαν οι εύσεβεις. Τό παιδί τους θά μείνη άλαλο!»

Όσπου ένα τυχαίο περιστατικό έκαμε τό θαύμα του. Ο μικρός Ίταμάς* έπαιζε στην αύλή του σπιτιού τους, όταν ξαφνικά βρέθηκε μπροστά του ένας πελώριος μαύρος τράγος. Τό παιδάκι τρώμαζε, έτρεξε προς τή μάνα του. Και άπό παρόρμηση του ένστίκτου φώναζε:

«Ίμα, Ίμα!» — δηλαδή: «Μητέρα, Μητέρα!»

Ήταν η πρώτη λέξη που ένα Έβραίοπουλο πρόσφερε στη μητρική του γλώσσα έπειτα άπό 1.800 χρόνια. Και έγινε, η γλυκιά αυτή λέξη, ο πρώτος σπόρος που βλάστησε για να καρποφορήσει και να ξαναγίνη η έβραϊκή γλώσσα ζωντανή και της καθημερινής ζωής, που τή μιλούν σήμερα περισσότερο άπό τρία έκατομμύρια Έβραίοι και ξένοι.

Καθώς ξεμπαρκαίρνουμε στη Χαίφα, μέσ στη βράση του καλοκαιριού, σ' ένα λιμάνι βουερό, μέ ένταση τρομερή και μέ αδιάκοπη κίνηση, άκούμε άνάμεσα στις έγγλέζικες, στις άραβικές, στις γαλλικές, στις έλληνικές φωνές των ανθρώπων του λιμανιού, επικρατούσα τή βαριά, άσιατική μελωδία της άρχαίας έβραϊκής, της γλώσσας των προφητών που άναστήθηκε. Δίνει παράξενη συγκίνηση στον ξένο αυτή η άνάσταση. Άνατρέπει όλες τις θεωρίες των ιστορικών,

των κοινωνιολόγων, των γλωσσολόγων. Ίσως η μόνη έξηγήση που υπάρχει αυτού του θαύματος είναι, δτι εξομολογείται και τό έβραϊκό τραγούδι της ήρωικής σιωνιστικής έποχής, που τό τραγουδούσαν οι «χαλουτσίμ» — οι πρωτοπόροι του έβραϊκού επαναποικισμού της Παλαιστίνης:

«Ήρθαμε σ' αυτή τή χώρα για να χτίσουμε και για να χτισθούμε».

Πράγματι, οι συνταξιδιώτες μας του «Όλυμπια», οι Έβραίοι της διασποράς που έπιστρέφουν στη γή της Έπαγγελίας, είναι φανερό ότι έπιστρέφουν για να ξαναχτίσουν τον έαυτό τους.

«...Ο δέ έγερθείς παρέλαβε τό παιδιον και τήν μητέρα αυτού και ήλθεν εις γην Ίσραήλ. Άκούσας δέ ότι Άρχέλαος βασιλεύει επί της Ίουδαίας αντί Ήρωδου του πατρός αυτού, έφοβήθη εκεί άπελθείν. Χρηματισθείς δέ κατ' όναρ άνεχώρησεν εις τά μέρη της Γαλιλαίας, και έλθων κατώκησεν εις πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, όπως πληρωθή τό ρηθέν διά των προφητών: ότι Ναζωραίος κληθήσεται...»

Ο ταξιδιώτης που φτάνει στους βιβλικούς τόπους πρέπει να είναι έτοιμος να άπογοητευθή. Θά καταρρεύσει άμέσως όλος ο κόσμος της Βίβλου και των Ευαγγελίων που φέρνει μαζί του. Τίποτα δέν σώζεται άπό τό ύψος, άπό τήν άτμόσφαιρα, άπό τό τοπίο της Γαλιλαίας και της Ίουδαίας, όπως τό έδωσε ο μνημειώδης λόγος της Γραφής. Τό ουσιαστικό στοιχείο αυτού του κόσμου ήταν η έρημος. Μέσα στην έρημο γεννιούνται οι προφίτες, οι θεοί και τό πνεύμα — πουθενά άλλο. Έκεί γεννιούνται νέες θρησκείες και άναθεματίζονται οι παλαιές. Έκεί μπορεί ο πειρασμός να βάλη σέ δοκιμασία τήν ψυχή και τό κορμί και η σύγκρουση να γίνη πνεύμα και μάθημα. «...Έν δέ ταίς ήμέραις εκείναις παραγίνεται Ίωάννης ο βαπτιστής κηρύσσων έν τή έρήμω της Ίουδαίας και λέγων: μετανοείτε: ήγγικε γάρ η βασιλεία των ούρανών...» «...Τότε ο Ίησούς άνήχθη εις έρημον υπό του Πνεύματος πειρασθήναι υπό του διαβόλου, και νηστεύσας ήμέρας τεσσαράκοντα και νύκτας τεσσαράκοντα ύστερον έπέινασε. Και προσελθών αυτώ ο πειράζων είπεν: εϊ υίός εί του Θεού, είπέ ίνα οι λίθοι ούτοι άρτω γένωνται. Ο δέ άποκριθείς είπε: γέγραπται ούκ έπ' άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος, άλλ' επί παντί ρήματι έκπορευομένω διά στόματος Θεού. Τότε παραλαμβάνει αυτόν ο διάβολος...»

Η έρημος! Πάντα η έρημος! Έ, λοιπόν, αυτή η έρημος της Ίουδαίας και της Γαλιλαίας δέν υπάρχει πιά η, όπου περισώζεται άκόμα, υπάρχει για να δείχνει τή έναντιοτικό τοπίο της Βίβλου. Τό άποζητούμε όσο είσχωρούμε άπό τή Χαίφα στο έσωτερικό της Γαλιλαίας. Η έρημος η χτίζεται η οργώνεται, ποτίζεται και καρποφορεί. Η άξίνη προς τήν ρίζαν των δέντρων κείται, αλλά δέν κόβει τίποτα πιά. Η λατρεία του δάσους που άνασταίνεται όχι για να δίνη καρπό, καλόν η κακόν, αλλά μόνο για να έξαφανίσει τήν έρημο είναι, καθώς φαίνεται, μεγίστη δύναμη στο Ίσραήλ. Τό βλέπει κανείς στα βουνά που διαβαίνει. Ήταν πριν άδεντρα και αύχμηρά. Τά χωρίζουν τώρα σε λωρίδες, σε φέτες, δενδροφυτεύουν τις λωρίδες τμηματικά υπό συνθήκες ήρωικές, συχνά άπελπισμένες. Κι όταν ο κόπος τους δώση τήν έπιτυχία, τότε προχωρούν σε άλλη λωρίδα. Σά πρέπει να εξαφανίσουν, δτι θυμίζει τή Γραφή. Η ζωή έχει τους σκληρούς της νόμους. Έχει τό τσιμέντο, τή μηχανή, τις άρδευτικές έπινοήσεις, τά μέσα που μετατρέπουν τή θάλασσα σε νερό της βροχής. Όλα θά χρησιμοποιηθούν στο Ίσραήλ, στο έπακρο, φανατικά, άπό έναν λαό που, περισσότερο άπό κάθε άλλον, λάτρεψε και πίστεψε στο παρελθόν του — θά χρησιμοποιηθούν για να έξαλειψουν τό τοπίο και τό ύψος αυτού του προγονικού κόσμου.

* Ίταμάς σημαίνει έβραϊκό φοίνικας: όνομα συμβολικό, που του τό έδωσε ο πατέρας του για να υποδείλνωση τήν άναγέννηση της έβραϊκής γλώσσας.

Ἄν ὁ περιπλανώμενος λαὸς δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ ριζώσῃ κάπου, ὕστερα ἀπὸ τόση περιπλάνηση, ἡ γῆ τοῦ τῆς Ἑπαγγελίας, ἡ γῆ τῆς Γαλιλαίας καὶ τῆς Ἰουδαίας θὰ ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀγγιχτή: ἕνα ἀπέραντο προστατευόμενον μνημεῖο τοῦ κόσμου. Κρίμα! Ἀντί γι' αὐτό, γίνονται πολυάνθρωποι οἰκισμοὶ μὲ κτίσματα ὁμοίωμορφα, ἄσχημα κατὰ τὸ πλεῖστον, ποὺ ὑψώνονται σὰν τέρατα μέσα ἀπ' τοὺς βράχους ποὺ ἐθρεψαν κάποτε τοὺς προφῆτες, κτίσματα ποὺ ὑπηρετοῦν μόνον τὴν ἀνάγκη, χωρὶς σέβας στὸ παρελθόν καὶ στὸ περιβάλλον.

Ἡ Ναζαρέτ εἶναι τὸ πιὸ χτυπητὸ παράδειγμα. Ἀπελπίσθια κυριεῖται τὸν ξένο ποὺ ἀζαφνα, μετὰ ἀπ' τὴ στροφή τοῦ δρόμου, τοῦ λένε:

— Ἰδοὺ ἡ Ναζαρέτ!

Ἕνας ἄμορφος ὄγκος κτίσματα ἀπὸ τσιμέντο, ἀπάνω στὸ λόφο, σὲ ἔκταση ἔξω ἀπὸ κάθε κλίμακα: ἐργοστάσια καὶ σπιτία, ἐργαστήρια καὶ καλύβες. Καὶ ἕνας ναὸς θηριώδης, ποὺ χτίζεται τώρα ἀπ' τοὺς Καθολικοὺς, πελώριο μνημεῖο προπαγάνδας ποὺ θέλει νὰ κατασκεπάσῃ ὅλη τὴ Ναζαρέτ, τὸ βουνὸ τῆς, τὰ ἐργοστάσια τῆς, τὰ παλιατζίδικα τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Ἑβραίων, γιὰ νὰ ἀποδείξῃ πῶς ὁ Ἰησοῦς τῶν Καθολικῶν εἶναι ἐπιβλητικότερος ἀπὸ τὸν Ναζωραῖο τῆς Ὁρθοδοξίας. Καί, συνεπῶς, αὐτός, ὁ πρῶτος πρέπει νὰ κυβερνᾷ.

Ἄς λέῃ ὅ,τι θέλει αὐτὸ τὸ παλάτι μὲ τὸν τροῦλο, ποὺ ὀλοένα χτίζεται καὶ δὲν τελειώνει. Ἡ παράδοση καὶ ἡ κατάνυξη τοῦ χριστιανισμοῦ περισώζεται μονάχα στὸν ταπεινὸ ναὸ τῶν Ὁρθοδόξων, χτισμένον στὸ μέρος ὅπου ἔζησε, λέει, ἡ Παναγία μὲ τὸν γιό τῆς. Στὸ ἐσωτερικὸ του αὐτὸς ὁ ναὸς, μὲ τὶς ἀραβικὲς ἐπιδράσεις, μὲ τὸν θαυμάσιο ξυλόγλυπτο θρόνον, εἶναι ἕνα ἔξοχο μνημεῖο, ὅπου βρίσκεται τὴ σκεπὴ ποὺ τοῦ ταιριάζει τὸ ἀγίασμα τῆς Παναγίας, τὸ πηγάδι ἀπ' ὅπου ἔπαιρνε νερὸ γιὰ νὰ δροσιστῇ καὶ νὰ δροσίσῃ τὸ γιό τῆς. Ἐξω ἀπ' τὸ ναὸ πουλᾶνε πῆλινα δοχεῖα, μποτιλίες, γιὰ τοὺς προσκυνητές: τὶς ἀγοράζουν, τὶς γεμίζουν νερὸ ἀπ' τὸ ἀγίασμα νὰ τὸ πᾶνε στὴν πατρίδα τους, δροσιζοῦν μὲ νερὸ τὸ μέτωπό τους καὶ φεύγουν συγκινημένοι. Ἕνας πανύψηλος Ἀραβας ἱερέας χαμογελᾷ φιλικὰ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΒΡΑΒΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΕΒΡΑΪΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν προκήρυξε βραβεῖο τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος 200.000 δρχ., γιὰ τὴ συγγραφή τῆς «Ἱστορίας τῶν Ἰσραηλιτικῶν Κοινοτήτων στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο ἀπὸ τῆς Ἀπελευθερώσεως τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1940». Τὰ ἔργα πρέπει νὰ ἔχουν ἔκταση 400 τουλάχιστον σελίδες κοινῆ σχήματος γραφομηχανῆς, νὰ διαπραγματεύονται θέματα ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἱστορία, τὴ λαογραφία, τὴ ζωὴ, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα κλπ. τῶν κοινοτήτων καὶ νὰ ἔχουν αὐστηρὰ ἐπιστημονικὸ χαρακτῆρα μὲ παραπομπές στὶς ἐκδεδομένες καὶ ἀνέκδοτες πηγές. Ἀπαραίτητο εἶναι νὰ περιλαμβάνουν καὶ εὐρεία ἐνημερωτικὴ εἰσαγωγή γιὰ τὶς Ἰσραηλιτικὲς Κοινότητες πρὶν ἀπὸ τὸ 1821 καὶ στὸ τέλος συγκεντρωτικὴ βιβλιογραφία τῶν πηγῶν καὶ τῶν βοηθημάτων, καθὼς καὶ πίνακα τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν πραγμάτων. Τὰ ἔργα θὰ ὑποβληθοῦν ἕως τῆς 30 Ἀπριλίου 1985 σὲ πέντε δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα, ἀνώνυμα, μὲ κάποιο ρητὸ ὡς ἐνδειξή, σύμφωνα μὲ τοὺς γενικοὺς ὁρους (ἀριθμ. 4). Ἡ ἀπονομὴ τοῦ βραβείου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1985».

Ὁμιλία τοῦ καθηγητοῦ κ. Φ. Μπουμπουλίδη

Τὴν Δευτέρα, 14 Φεβρουαρίου καὶ ὥρα 8 μ.μ. θὰ μιλήσῃ στὸ Πνευματικὸ Κέντρο (Σίνα - Βησσαριῶνος) ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Φαίδων Μπουμπουλίδης μὲ θέμα «Ἐμετρες νεοελληνικὲς μεταφράσεις τῶν ψαλμῶν».

στοὺς προσκυνητές, τοὺς ἐγκαρδιώνει νὰ ἔχουν ὑπομονὴ νὰ ἔρθῃ ἡ σειρά τους νὰ πιοῦν ἀπ' τὸ νερό τοῦ πηγαδιοῦ τῆς Παναγίας — ὑπομονή, αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος τῆς Ἀνασταλῆς καὶ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ πανύψηλος Ἀραβας δὲν ἀπλύνει τὸ χέρι στοὺς προσκυνητές, δὲ ζητᾷ ν' ἀφήσουν στὸ ναὸ καὶ σ' ἐκεῖνον βοήθεια. Ἐχει μίαν ἀρχοντιά καὶ μιά δύναμη παλαιῶν πραγμάτων αὐτὴ ἡ στάση τοῦ Ἀραβᾶ. Τὸ ἀντίθετο γίνεται ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησία τῶν Καθολικῶν. Ἐκεῖ ὅλα εἶναι ὀργανωμένα, ἀπὸ Ἀραβες καὶ Ἑβραῖους καὶ Εὐρωπαίους: ἡ ἐμπορία τοῦ ἱεροῦ τόπου, ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ προσκυνητῆ. Μικρομάγαζα καὶ πωλητῆς τοῦ ποδαριοῦ, μικροὶ καὶ μεγάλοι ἐμποράκοι καὶ παλιατζήδες καὶ θρησκώληπτοι, μιλώντας στραβὰ ὅλες τὶς γλώσσες τοῦ κόσμου, μὲ παμπόνηρη ματιά, μὲ καπατσοσύνη καὶ εὐστροφία, φωνασκᾶδες — ὅλοι ξεπουλᾶνε τὴ Ναζαρέτ: τὸν θρόλο τῆς, τὴ βιβλικὴ τῆς μνήμη, τὸ δράμα τοῦ Χριστιανοῦ.

Φεύγοντας ἀπὸ αὐτὴ τὴ Ναζαρέτ ἕνα μόνο ἐπιθυμεῖς πολὺ: νὰ τὴν ξεχάσῃς ὅσο γίνεται πιὸ γρήγορα. Ἡ, νὰ πῆς μὲ τὸν καιρὸ πῶς λάθος ἔγινε, πῶς δὲν πῆγες ποτέ στὴ Ναζαρέτ, πῶς αὐτὸ ποὺ σοῦ δείξαν γιὰ Ναζαρέτ ἦταν ἄλλο.

Καθὼς γυρίζουμε ἀπ' τὴ Ναζαρέτ στὴ Χάϊφα, ὁ ὀδηγὸς μᾶς δείχνει ἕνα μικρὸ συνοικισμό, κάτι παλιόσπιτα. Λέει: — Λένε πῶς αὐτὸ εἶναι τὸ χωριὸ Κανά τῆς Γραφῆς, ἐκεῖ ποὺ ἔγινε ὁ γάμος...

Ἀλλὰ προσθέτει χαμηλώνοντας τὴ φωνή:

— Τὸ πιστεύουν ὅσοι θέλουν...

Ἦταν καθολικὸς καλόγερος, εὐτραφῆς Νορβηγός, ἀπόγονος θαλασσοπόρων. Καὶ ξεναγοῦσε εὐπιστοὺς Χριστιανούς στοὺς ἁγίους τόπους. «Τὸ πιστεύουν ὅσοι θέλουν».

Αὐτὸ, λοιπόν, λέμε κι ἐμεῖς γιὰ τὴ Ναζαρέτ. Δὲν πηγαίμε, ἦταν λάθος.

— Ἄ, λησμόνησα νὰ σᾶς πῶ, λέει μιά στιγμή ὁ Νορβηγὸς καλόγερος. Βλέπετε ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ βουνὸ στὸ βάθος; Ἔ, λοιπόν, εἶναι τὸ ὄρος Θαβῶρ...

Τὸ εἶπε, ἠσύχασε. Κοιτᾶμε κι ἐμεῖς πρὸς τὸν μακρινὸ ὄγκο. Ὁλοένα μᾶς κυριεῖται ἡ συγκίνηση: εἶναι ἡ πρώτη, ἡ μόνη φορά. Οἱ εἰκόνες τῆς Βίβλου, τὸ ὕφος τοῦ κόσμου τῶν προφητῶν, γίνεται τώρα ἐνέργεια ἀπροσδιόριστη, μυστικὴ, γίνεται κατάνυξη. Ἐπειδὴ τὸ ὄρος Θαβῶρ εἶναι μακριά, ἔξω ἀπ' τὸ δρόμο μας, καὶ δὲν πρόκειται νὰ πᾶμε ἐκεῖ νὰ δοῦμε πῶς τὸ κατήνησαν οἱ ἀνθρωποι. ■

[Ἀπὸ τὸ βιβλίο «Ἀρχιπέλαγος», Ἐκδόσεις Βιβλιοπωλείου τῆς Ἑστίας» Ἰ. Δ. Κολλάρου καὶ Σία, σελ. 83 - 97]

עץ חיים היא

**Δένδρον ζωής είναι ή Τορά...
(Παροιμ. 3:18)**